

УДК 378.046.4:614.253.1:616-036.22(047.31)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЕПІДЕМІОЛОГА ПРИ ВИКОНАННІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ

Д-р мед. наук Т. О. Чумаченко*, доц. А. П. Подаваленко, доц. Г. С. Головчак

**Харківська медична академія післядипломної освіти
* Харківський національний медичний університет**

Реалізувати один із принципів педагогіки — поєднання теорії та практики, можливо за рахунок виконання науково-практичної роботи. Послідовність опанування навичок аналітичної діяльності лікаря-епідеміолога при виконанні науково-практичної роботи на додипломному та післядипломному рівнях навчання сприяє формуванню професійного епідеміологічного мислення для самостійного прийняття управлінських рішень.

РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА ЭПИДЕМИОЛОГА ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ

Д-р мед. наук Т. А. Чумаченко*,
доц. А. П. Подаваленко, доц. Г. С. Головчак

Реализовать один из принципов педагогики — объединение теории и практики, возможно за счет выполнения научно-практической работы. Последовательность освоения навыков аналитической деятельности врача-эпидемиолога при выполнении научно-практической работы на додипломном и последипломном уровнях обучения способствует формированию профессионального эпидемиологического мышления для самостоятельного принятия управленческих решений.

DEVELOPMENT OF PHYSICIAN- EPIDEMIOLOGIST'S PROFESSIONAL SKILL AT THE IMPLEMENTATION OF SCIENTIFIC AND PRACTICAL WORK

Т. О. Chumachenko*, A. P. Podavalenko,
G. S. Golovchak

To implement one of pedagogies principles — theory and practice association, it is possible to expense of performance of scientific and practical work. The sequence in master skills of analytical activity of epidemiologist at implementation of scientific and practical work on undergraduate and postgraduate stages of learning promotes formation of professional epidemiological thinking for independent acceptance of administrative decisions.

Реформування системи охорони здоров'я України та впровадження кредитно-модульної системи у навчальний процес вищих медичних закладів потребують якісної підготовки кваліфікованих фахівців санітарно-епідеміологічної служби [1]. Випускник медико-профілактичного профілю в складних соціально-економічних та екологічних умовах повинен уміти самостійно аналізувати епідеміологічну інформацію, приймати єдине правильне управлінське рішення, раціонально планувати і здійснювати профілактичні та протиепідемічні заходи, а також визначати епідеміологічний прогноз [2]. Слід зазначити, що особливого значення набуває самостійна робота майбутніх лікарів-епідеміологів як під час додипломної підготовки, так і протягом навчання в інтернатурі. Найбільш

результативною і ефективною формою самостійної роботи є виконання індивідуальних науково-практичних робіт (НПР), які дозволяють опанувати практичними навичками проведення епідеміологічної діагностики, дають можливість найефективніше підвищувати рівень підготовки студентів та інтернів до майбутньої професійної діяльності в органах практичної охорони здоров'я. У зв'язку з цим навчальні програми зі спеціальності «Епідеміологія» для студентів вищих медичних навчальних закладів та для первинної спеціалізації (інтернатури) випускників вищих медичних закладів, окрім базової та спеціальної підготовки, включають виконання кваліфікаційної роботи.

Мета роботи — розробка послідовності опанування навичками аналітичної діяльності

майбутніми лікарями-епідеміологами на додипломному та післядипломному етапах навчання.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Виконання НПР як однієї із форм підготовки спеціалістів дає певні навички наукового епідеміологічного аналізу та розвиває епідеміологічне мислення [4]. Основне завдання викладачів додипломної підготовки фахівців — навчити студента описувати та аналізувати прояви епідемічного процесу різних інфекційних хвороб і на основі одержаних результатів формулювати епідеміологічні гіпотези щодо територій, часу, груп і чинників ризику; під час виконання роботи використовуються прості статистичні методи дослідження в епідеміології. Під час виконання інтернами НПР викладачі післядипломної підготовки повинні поглибити знання молодих фахівців щодо використання простих статистичних методів та навчити їх застосовувати складні статистичні методи дослідження в епідеміологічному аналізі, проводити аналіз проявів існуючого епідемічного процесу конкретної інфекційної хвороби на певній території з метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків між захворюваністю та чинниками, що її визначають (ретроспективне епідеміологічне дослідження). Логічним завершенням цієї роботи є формулювання висновків та розробка практичних рекомендацій [3].

У вищих медичних закладах додипломної освіти студенти п'ятого курсу виконують курсову НПР. Але внаслідок переходу вищої медичної освіти на засади Болонської системи, у програмі додипломної підготовки лікарів-епідеміологів був скорочений термін вивчення епідеміології та відмінено практику студентів у санітарно-епідеміологічних станціях (СЕС). Тому студенти проводять епідеміологічний аналіз ситуації, яку пропонує викладач у вигляді конкретного ситуаційного завдання, що містить дані про чисельність населення на території, що вивчається (сільський або міський район), багаторічні дані щодо кількості випадків певної інфекції загалом, по місяцях та в різних вікових чи соціально-побутових групах. Студент розраховує інтенсивні та екстенсивні показники захворюваності на певну інфекцію, будує відповідні діаграми, які ілюструють прояви епідемічного процесу, аналізує отримані

дані, висуває гіпотези щодо територій, часу, груп ризику. При цьому студент використовує теоретичні знання епідеміології інфекції, яка аналізується. Роботу оформлюють як закінчений рукопис, що включає, крім основної практичної частини, аналіз наукової літератури, висновки, список посилань.

Під час навчання в інтернатурі за спеціальністю «Епідеміологія» набуті практичні навички отримують подальший розвиток. На жаль, програмою інтернатури передбачені чималі витрати часу інтернами на засвоєння додаткових програм та підготовку до складання ліцензійного інтегрованого іспиту «Крок 3. Загальна лікарська справа». Усі ці обставини створюють труднощі при виконанні навчальної програми та НПР. Досвід викладання інтернам епідеміології в Харківському національному медичному університеті та Харківській медичній академії післядипломної освіти показує, що через обмежену кількість навчальних годин на заочно-очному циклі навчання постала проблема підготовки кваліфікованого лікаря-епідеміолога. Тому реалізувати один із принципів педагогіки — поєднання теорії та практики, можливо за рахунок виконання науково-практичної роботи.

НПР спрямоване на розвиток у молодого фахівця професійного мислення та опанування методами епідеміологічного аналізу, навичками роботи з науковою й медичною літературою та нормативними документами. Завдяки своїй роботі інтерн-епідеміолог навчається грамотно формулювати та розв'язувати науково-медичні проблеми, оволодівати теоретичними знаннями та практичним досвідом, а також згідно з прийнятими вимогами оформлювати результати своїх досліджень. Робота виконується на базі стажування під керівництвом лікаря-епідеміолога базової СЕС та досвідченого викладача кафедри епідеміології.

При виборі тематики враховують бажання лікаря-інтерна, рекомендації безпосереднього керівника базової СЕС та актуальність цієї роботи для регіону. На відміну від додипломного навчання, лікарі-інтерни для епідеміологічного аналізу використовують матеріал, який накопичено базовою СЕС за 10–30 років стосовно певної інфекції або групи інфекційних хвороб.

У роботі висвітлюється соціально-економічна значущість теми та її важливість для

практики. Результати НПР подають таким чином, щоб їх можна було реально застосувати на практиці. Якщо робота має теоретичний характер, то надаються рекомендації щодо застосування результатів теоретичних досліджень.

У НПР можуть бути використані результати досліджень будь-яких об'єктів інтелектуальної власності, але це обов'язково супроводжується посиланнями на авторів. Зміст роботи відповідає темі, тобто основному спрямуванню, якого дотримуються інтерни при виконанні НПР. Більшість тем робіт, які виконують, присвячені вдосконаленню епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами.

Для багатьох лікарів-інтернів наукова робота на кафедрі — це перша спроба самостійного аналізу результатів епідеміологічних спостережень, узагальнення літературних даних, пошук нових ідей та вдосконалення епідеміологічного нагляду.

Отже, змістова частина НПР, яка виконується інтернами-епідеміологами, складається з таких розділів:

- вступ, де викладається коротка анотація НПР та актуальність теми дослідження для регіону;
- результати власного дослідження, які включають медико-екологічну характеристику території (стан здоров'я населення, демографічні процеси, екологічні чинники тощо); епідеміологічний аналіз інфекційного захворювання або групи інфекцій, при цьому текст супроводжується таблицями, діаграмами, що відображають математичні результати, і обов'язково поясненнями отриманих результатів;
- висновки, тобто коротке обґрунтування результатів НПР, яке базується на завданнях, що були поставлені в роботі;
- практичні рекомендації, які розробляються автором на основі отриманих результатів та відображають мету дослідження;
- список літератури, де вказуються всі джерела літератури, які були використані при виконанні роботи (10–15 джерел).

Програма з інтернатури передбачає проведення семінарів-конференцій із захисту робіт. Куратор інтернів організовує проведення такого семінару і допомагає підготувати короткі доповіді про проведені власні дослідження із використанням інформаційних технологій.

Уміння представити аудиторії матеріали власних досліджень, яке розвиває комунікативні та ораторські здібності, є важливим аспектом наукової та практичної діяльності.

На наш погляд, доцільно проводити семінари-конференції разом із керівниками баз стажування. Доповіді лікарів-інтернів викликають цікавість у їхніх однокурсників та керівників баз стажування, підтвердженням чого є жваві обговорення та дискусії. При цьому керівники баз стажування мають можливість підвищити свій професійний рівень, тому що під керівництвом викладача лікар-інтерн використовує найсучасніші наукові дані та підходить до аналізу. Показники, які молоді фахівці використовують при виконанні НПР, подані ширше, ніж це передбачено нормативними документами СЕС, тому інтерн може більш детально охарактеризувати епідемічну ситуацію з певної інфекції. Різна тематика робіт дає можливість обговорювати багато актуальних проблем, а схожість виконаних робіт — показати відмінність у підході до однієї і тієї ж проблеми на різних територіях.

Досвід проведення семінарів-конференцій показує їх корисність для інтернів, керівників баз стажування та кураторів.

ВИСНОВКИ

1. Залучення студентів та лікарів-інтернів до науково-практичної роботи при недостатній кількості аудиторного часу для вивчення епідеміології створює умови для освоєння нових знань, умінь та творчих здібностей.
2. Послідовність опанування навичками аналітичної діяльності при виконанні НПР на додипломному та післядипломному рівнях навчання забезпечує поєднання теорії і практики в діяльності майбутнього епідеміолога, оволодіння ним сучасними методами і технологіями епідеміологічної діагностики, сприяє формуванню професійного епідеміологічного мислення для самостійного прийняття управлінських рішень, створює потенціал для професійного зростання та професійного самовдосконалення, забезпечує психологічну адаптацію до конкретних умов діяльності лікаря-епідеміолога з урахуванням сучасних соціально-економічних і екологічних обставин.

3. Проведення на кафедрах семінарів-конференцій із захисту власних досліджень є необхідним заключним етапом науково-практичної роботи.
4. Створення на кафедрах епідеміології комп'ютерних класів дасть можливість удосконалити виконання науково-практичної роботи і дозволить опанувати сучасні методи епідеміологічного аналізу та математичного моделювання за допомогою сучасних інформаційних технологій.
5. *Перспективним* є збільшення годин для вивчення епідеміології як на додипломному, так і післядипломному рівнях навчання, що надасть можливість опанування сучасними методиками розслідування епідеміологічних спалахів, принципів оцінки ризику тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ніколаєнко С. М.* Вища освіта і наука — найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку / С. М. Ніколаєнко // Освіта України. — 2005. — № 24. — С. 3–5.
2. *Покровский В. И.* Основные направления реформирования преподавания эпидемиологии в медицинском вузе / В. И. Покровский, Л. П. Зуева, Е. Б. Брусина [и др.] // Эпидемиология и инфекционные болезни. — 2007. — № 3. — С. 55–59.
3. *Черкасский Б. Л.* Актуальные проблемы последипломного преподавания эпидемиологии / Б. Л. Черкасский, И. В. Михеева, В. Г. Акимкин [и др.] // Эпидемиология и инфекционные болезни. — 2001. — № 2. — С. 51–53.
4. *Чумаченко Т. О.* Набуття практичних навичок студентами під час самостійної роботи на кафедрі епідеміології / Т. О. Чумаченко // Самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної організації навчального процесу як засіб забезпечення якості вищої медичної освіти: матеріали XLIV навчально-методичної конференції, 10 листопада 2010 р., м. Харків: ХНМУ, 2010. — С. 245 — 248.

Перелік платних циклів, проведення яких планується в 2012 р.

**Кафедра
ПЕРИНАТОЛОГІЇ, АКУШЕРСТВА І ГІНЕКОЛОГІЇ**

**Опорна кафедра за спеціальністю «Акушерство і гінекологія»
Зав. кафедри проф. О. В. Грищенко, тел.: 711-95-42**

Акушерство та гінекологія
Випуск 2010 р.

01.03–29.06

Акушерство та гінекологія
Випуск 2012 р.

03.09–31.12

**За довідками звертатись до навчального відділу ХМАПО
за тел. (057) 711-80-31**